БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ: ТЕҢ МҮМКІНДІКТЕН ТИІМДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУҒА ДЕЙІН

Автор: Әбдіқалық Ұлжан, 4-курс студенті

Ғылыми жетекші: Бекжанова Бақытжамал Жорабекқызы

Аңдатпа. Мақалада бастауыш мектеп жағдайында инклюзивтібілім беруді ұйымдастырудың теориялық және практикалық негіздері қарастырылады.Зерттеудіңөзектілігіәрбір баланыңсапалы білімалуға тең құқығын қамтамасыз ету, білім беру ортасындағы кедергілерді азайту және ерекше білім беру қажеттіліктерібар оқушыларғатиімді педагогикалық қолдау көрсету қажеттілігімен айқындалады. Инклюзивті білім берудің негізгі қағидаттары, бастауыш сынып оқушыларының жас және жеке ерекшеліктерін ескеру жолдары, оқытудыдаралау мен саралау тәсілдері,психологиялық-педагогикалық қолдау жүйесінің маңызы талданады. Сонымен қатар материалдық, әдістемелік және әлеуметтік-психологиялық кедергілер жүйеленеді. Мұғалімніңкәсіби құзыреттілігі,ата-аналарменынтымақтастық,оқу материалдарын бейімдеу және цифрлық көмекші технологияларды қолдану мәселелеріненазар аударылады. Теориялық талдау негізінде инклюзивтібілім беру ортасынжетілдіругебағытталғанпедагогикалық ұсыныстар әзірленеді.

Түйін сөздер: инклюзивтібілім беру, бастауыш мектеп, ерекше білім беру қажеттіліктері,педагогикалыққолдау, тең қолжетімділік,оқытуды даралау, саралап оқыту, психологиялық-педагогикалықүйемелдеу, қолжетімді білім беру ортасы, педагогтің кәсіби құзыреттілігі.

КІРІСПЕ

Қазіргі білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі — әрбір білім алушының жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып,

сапалы білім алуына жағдай жасау. Білім берудің нәтижелілігі оқушылардың оқу бағдарламасын меңгеруімен ғана емес, олардың тұлғалық дамуына, әлеуметтік ортаға бейімделуіне, өз мүмкіндіктерін жүзеге асыруына және қоғам өміріне белсенді қатысуына мүмкіндік берілуімен де сипатталады. Осы тұрғыдан алғанда, инклюзивті білім беру қазіргі педагогикадағы өзекті бағыттардың бірі болып табылады. Инклюзивті білім беру әрбір баланың білім алу құқығын мойындауға, оның жеке қажеттіліктерін ескеруге және оқу үдерісіне толыққанды қатысуына жағдай жасауға негізделеді. ЮНЕСКО-ның 2020 жылғы жаһандық білім беру мониторингі жөніндегі баяндамасында білім беру саласындағы шеттетілу мен теңсіздікті азайтудың маңыздылығы көрсетілген [1]. Инклюзияны ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды жалпы білім беретін мектепке қабылдаумен ғана шектеуге болмайды. Білім беру ортасының өзі оқушылардың әртүрлі қажеттіліктеріне бейімделуі қажет.

Бастауыш мектеп кезеңі баланың тұлғалық және танымдық дамуы үшін ерекше маңызды. Осы уақытта оқу әрекетіне қатынасы, өздігінен жұмыс істеу дағдылары, қарым-қатынас жасау қабілеті және ұжыммен әрекеттесу тәжірибесі қалыптасады. Сондықтан қолжетімді оқу материалдары, түсінікті нұсқаулықтар, жағымды қарым-қатынас және қажетті қолдау баланың білім алу мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамыту білім беру саясатының маңызды бағыттарының бірі болып табылады. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы білім беру саласындағы құқықтық қатынастарды реттейді [2]. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы № 1143 қаулысымен бекітілген инклюзивті саясаттың 2025–2030 жылдарға арналған тұжырымдамасы кедергілерді азайтуға және тең құқықтарды қамтамасыз етуге бағытталған [3].

Зерттеудің мақсаты — бастауыш мектептегі инклюзивті білім беруді ұйымдастырудың педагогикалық ерекшеліктерін ғылыми әдебиеттер мен нормативтік құжаттар негізінде талдау және тиімді қолдаудың негізгі бағыттарын анықтау.

Зерттеудің міндеттері:

1. Инклюзивті білім берудің теориялық негіздері мен қағидаттарын сипаттау.
2. Қолжетімді инклюзивті білім беру ортасын қалыптастыру

ерекшеліктерін анықтау.

3. Ұйымдастыру барысында кездесетін негізгі кедергілерді жүйелеу.
4. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі мен педагогикалық қолдаудың маңызын негіздеу.
5. Тәжірибені жетілдіруге бағытталған практикалық ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу нысаны — бастауыш мектептегі білім беру үдерісі.

Зерттеу пәні — инклюзивті білім беру жағдайында педагогикалық қолдау көрсетудің әдістері мен тәсілдері.

Зерттеу әдістері — ғылыми әдебиеттер мен нормативтік құжаттарды талдау, салыстыру, жүйелеу, жинақтау және теориялық тұжырымдау.

Зерттеудің ғылыми-практикалық маңызы — бастауыш сынып мұғалімдерінің тәжірибесінде қолдануға болатын әдістемелік ұсыныстарды негіздеу.

1. ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ПЕДАГОГИКАДАҒЫ ОРНЫ

Инклюзивті білім беру — білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен білім алу қажеттіліктерін ескере отырып, олардың сапалы білімге қол жеткізуіне, оқу үдерісіне белсенді қатысуына және әлеуетін дамытуына жағдай жасауға бағытталған білім беру тәсілі. Оның теориялық негіздері адам құқықтарын құрметтеу, әлеуметтік әділеттілік, тең мүмкіндік, даралықты мойындау және білім беру ортасының қолжетімділігі қағидаттарымен байланысты.

Инклюзивті білім берудің негізгі қағидаттарына әрбір баланың білім алу құқығын құрметтеу; кемсітушілікке жол бермеу; жеке ерекшеліктер мен қажеттіліктерді ескеру; физикалық және ақпараттық қолжетімділікті қамтамасыз ету; оқу үдерісіне белсенді қатысуға жағдай жасау; педагогикалық және психологиялық қолдау көрсету; ата-ана мен мамандардың ынтымақтастығын дамыту жатады.

Инклюзивті білім берудің нәтижелілігін бағалауда білімге қолжетімділік, оқу үдерісіне қатысу және оқу нәтижелері өзара байланысты қарастырылуы керек. Баланың мектепке қабылдануы оның сабаққа толыққанды қатысып, қажетті білімді меңгеруіне автоматты түрде

кепілдік бермейді. Оқушы оқу материалын қабылдауға қажетті құралдармен қамтамасыз етілмесе немесе тапсырмаларды орындау кезінде қолдау алмаса, оның мүмкіндіктері шектелуі ықтимал. Инклюзивті білім берудің халықаралық дамуында 1994 жылы қабылданған Саламанка декларациясы маңызды орын алады. Онда мектептердің барлық баланы қабылдауға және олардың әртүрлі қажеттіліктерін ескеруге бағытталуы қажеттігі атап көрсетілген [4]. Қазақстанда бұл бағыт білім беру саласындағы заңнамалық негіздермен және инклюзивті саясаттың басымдықтарымен сабақтасады [3]. Демек, инклюзивті білім беру — білім беру жүйесін әртүрлі қажеттіліктерге бейімдеуге негізделген кешенді педагогикалық бағыт.

2. БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бастауыш мектептегі инклюзивті орта оқушылардың жас ерекшеліктеріне, танымдық мүмкіндіктеріне, қарым-қатынас дағдыларына және оқу қажеттіліктеріне сәйкес ұйымдастырылуы тиіс. Бұл кезеңде оқушының оқу әрекетіне бейімделуі мен өздігінен жұмыс істеу дағдылары қалыптасатындықтан, мұғалімнің қолдауы ерекше маңызға ие.

Бірінші ерекшелік — физикалық және кеңістіктік қолжетімділік. Мектеп ғимаратына кіру, сыныпта қозғалу, оқу материалдарын пайдалану және ортақ кеңістіктерде әрекет ету әрбір оқушы үшін қолжетімді болуы қажет. Қажеттілікке қарай пандустар, бейімделген жиһаз, арнайы техникалық құралдар және ақпаратты қабылдауға көмектесетін ресурстар қарастырылуы мүмкін.

Екінші ерекшелік — оқу мазмұны мен тапсырмаларды бейімдеу. Бір оқу мақсатына жету үшін барлық оқушыға бірдей тапсырма беру немесе бірдей орындау тәсілін талап ету әрдайым тиімді емес. Мысалы, мәтіннің негізгі ойын анықтауда бір оқушы мәтінді өздігінен оқып қорытынды жасаса, екіншісіне мәтінді бөліктерге бөлу, тірек сөздерді белгілеу немесе көрнекілік қолдану қажет болуы мүмкін. Мұғалім оқу мақсатын сақтай отырып, тапсырманы ұсыну тәсілін, жұмыс қарқынын және көмек көлемін өзгерте алады.

Үшінші ерекшелік — оқыту әдістерінің икемділігі. Ауызша түсіндіруді көрнекілікпен, практикалық әрекетпен, үлгі көрсетумен және кезең-кезеңімен берілетін нұсқаулықтармен ұштастыру маңызды. Мысалы, дүниетану сабағында өсімдіктің даму кезеңдерін суреттер тізбегі, сызба

және нақты өсімдік үлгісі арқылы түсіндіруге болады.
Төртінші ерекшелік — жағымды әлеуметтік-психологиялық ахуал. Инклюзивті сыныпта әрбір баланың қадір-қасиетін құрметтеу, өзара көмек көрсету және кемсітушілікке жол бермеу маңызды. Топтық тапсырмалар мен бірлескен шығармашылық жұмыстар оқушылар арасындағы жағымды қарым-қатынасты дамытуға ықпал етеді.
Бесінші ерекшелік — психологиялық-педагогикалық қолдаудың жүйелілігі. Қажеттілігіне қарай сынып мұғалімі, педагог-психолог, арнайы педагог, логопед, педагог-ассистент және басқа мамандар қолдау көрсетуге қатыса алады. Қолдау түрі баланың қажеттіліктерін бағалау мен қолданыстағы нормативтік талаптарға сәйкес анықталады [5].

3. ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ НЕГІЗГІ КЕДЕРГІЛЕР

Инклюзивті білім беруді ұйымдастыру барысында бірнеше кедергі кездесуі мүмкін. Біріншісі — материалдық-техникалық мүмкіндіктердің жеткіліксіздігі. Кейбір мектептерде ғимараттың қолжетімділігі, арнайы оқу құралдары, техникалық жабдықтар немесе бейімделген ақпараттық ресурстар жеткіліксіз болуы ықтимал.
Екіншісі — педагогтердің кәсіби даярлығына байланысты қиындықтар. Инклюзивті сыныпта жұмыс істеу мұғалімнен тапсырмаларды саралау, оқытуды даралау, бағалауды бейімдеу және қолдау мамандарымен ынтымақтасу дағдыларын талап етеді.
Үшіншісі — оқу материалдарының жеткіліксіз бейімделуі. Тапсырмалар тек бір тәсілмен орындалатындай ұйымдастырылса, кейбір оқушылар өз білімін толық көрсете алмауы мүмкін. Мысалы, жазбаша жауап беруде қиналатын оқушы білімін ауызша түсіндіру немесе сызба арқылы көрсетуі мүмкін; бұл тәсіл оқу мақсатына сай болуы керек.
Төртіншісі — әлеуметтік-психологиялық факторлар. Оқушыны қабылдамау, мүмкіндіктерін төмен бағалау немесе жағымсыз қарым-қатынас оның сынып өміріне араласуына кері әсер етеді. Бесіншісі — мамандар мен ата-аналар арасындағы өзара әрекеттестіктің жеткіліксіздігі. Ақпарат алмасу жүйелі болмаса, оқушыға көрсетілетін қолдау үйлеспеуі мүмкін.
ЮНИСЕФ-тің Қазақстандағы көмекші технологиялар жүйесін бағалауға арналған зерттеуінде педагогтердің көмекші технологияларды пайдалану даярлығы мен тиісті құралдардың қолжетімділігі мәселелері қарастырылған [6]. Бұл инклюзивті білім беруді жетілдіру үшін

материалдық қамтамасыз етумен қатар, мамандардың кәсіби даярлығын және қолдау жүйесін дамыту қажеттігін көрсетеді.

4. БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ РӨЛІ

Инклюзивті білім беру жағдайында бастауыш сынып мұғалімі оқу үдерісін ұйымдастырушы әрі оқушының қажеттіліктерін ескеретін негізгі мамандардың бірі болып табылады. Оның кәсіби құзыреттілігі оқу жетістіктерін бақылау, тапсырмаларды бейімдеу, оқыту әдістерін таңдау, бағалауды ұйымдастыру және мамандармен бірлесіп жұмыс істеу арқылы көрінеді.
Мұғалім оқу үдерісінде кездесетін қиындықтарды бақылап, қандай педагогикалық қолдау қажет екенін анықтауға көмектеседі. Алайда педагогикалық бақылау медициналық немесе психологиялық диагноз қоюдың орнына жүрмейді. Қажет болған жағдайда мәселе тиісті мамандармен бірлесіп қарастырылады.
Мұғалім даралау мен саралау тәсілдерін қолданады. Даралау белгілі бір оқушының қажеттілігіне сай оқу үдерісін ұйымдастыруды білдіреді, ал саралау оқушылардың дайындық деңгейі мен оқу қажеттіліктеріне қарай тапсырмаларды, жұмыс тәсілдерін және қолдау көлемін өзгертуге мүмкіндік береді.
Бағалау кезінде оқу мақсаты мен білімді көрсету тәсілін ажырату қажет. Егер мақсат мәтінді түсінуді тексеру болса, оқушы білімін ауызша әңгімелеу арқылы көрсетуі мүмкін. Ал мақсат сауатты жазу дағдысын бағалау болса, жазбаша жұмысты басқа тәсілмен алмастыру мақсатқа сәйкес келмеуі ықтимал.
Мұғалім сыныпта жағымды әлеуметтік орта қалыптастырып, ата-аналармен және психологиялық-педагогикалық қолдау мамандарымен ынтымақтасады. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 29 сәуірдегі № 92 бұйрығымен бекітілген қағидалар білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмысын реттейді [5]. Сондықтан педагогтің әдістемелік білімі, икемділігі және әр оқушыға құрметпен қарауы инклюзивті ортаның қалыптасуына негіз болады.

5. ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ТИІМДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ ТӘСІЛДЕРІ

Педагогикалық қолдау оқушының қажеттілігіне сәйкес таңдалып, оқу

үдерісіне жүйелі енгізілуі керек. Оның мақсаты — барлық оқушыдан тапсырманы бірдей орындауды талап ету емес, білім алуына мүмкіндік беретін жағдайларды жасау.

5.1. Оқытуды даралау және саралау

Мұғалім тапсырманың көлемін, нұсқаулықтың берілу тәсілін, жұмыс қарқынын және көмекші құралдарды бейімдей алады. Математика сабағында кейбір оқушылар есепті сандар арқылы шығарса, басқаларына санау таяқшалары, сызба немесе сурет қажет болуы мүмкін. Қазақ тілі сабағында тірек сөздер, қысқаша жоспар және бағыттаушы сұрақтар пайдалануға болады.

5.2. Көрнекілік және практикалық әрекет арқылы оқыту

Суреттер, сызбалар, кестелер, заттық модельдер және интерактивті материалдар оқу мазмұнын әртүрлі тәсілмен ұсынуға мүмкіндік береді. Дүниетану сабағында өсімдіктің өсу кезеңдерін суреттер тізбегі немесе нақты өсімдік арқылы түсіндіруге болады. Құралдар оқу мақсатына және баланың қажеттілігіне сай таңдалуы тиіс.

5.3. Қолжетімді оқу материалдары мен цифрлық технологияларды пайдалану

Мәтінді үлкейту, дыбыстық материалдарды пайдалану, субтитрлер қосу, мәтінді дыбыстау бағдарламалары мен баламалы коммуникация құралдарын қолдану кейбір оқушылардың оқу үдерісіне қатысуын жеңілдетуі мүмкін. ЮНИСЕФ материалдарында көмекші технологияларды дамыту және педагогтердің даярлығын жетілдіру мәселелері қарастырылады [6; 7]. Технология мұғалімнің педагогикалық жұмысын толықтырады, бірақ оның орнын толығымен алмастырмайды.

5.4. Психологиялық-педагогикалық қолдау

Қолдау оқушының оқу үдерісіндегі қиындықтарын анықтауға, қажетті жағдайлар жасауға және білім алуына көмектесуге бағытталады. Оған педагог-психолог, арнайы педагог, логопед, педагог-ассистент және басқа мамандар қатысуы мүмкін. Қолдау шаралары жоспарланып, олардың тиімділігі белгілі бір уақыт аралығында қайта қарастырылуы керек.

5.5. Ынтымақтастыққа негізделген оқыту

Жұптық және топтық жұмыстар қарым-қатынас жасау, өзара көмек

көрсету және ортақ шешім қабылдау дағдыларын дамытады. Әдебиеттік оқу сабағында оқушылар мәтіндегі кейіпкерлерді сипаттау үшін топта жұмыс істей алады: бір оқушы ақпаратты табады, екіншісі тірек сөздерді белгілейді, үшіншісі қорытынды ұсынады. Рөлдер әр баланың ортақ жұмысқа үлес қосуына мүмкіндік беретіндей бөлінуі керек.

6. ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ЖЕТІЛДІРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Бірінші бағыт — педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыру. Мұғалімдерге инклюзивті оқыту, оқу материалдарын бейімдеу, саралап оқыту және қолжетімді бағалау бойынша әдістемелік көмек қажет. Екінші бағыт — мектептің материалдық және ақпараттық ортасын бейімдеу. Үшінші бағыт — психологиялық-педагогикалық қолдаудың жүйелілігін қамтамасыз ету. Төртінші бағыт — ата-аналармен серіктестік орнату. Бесінші бағыт — инклюзивті мәдениетті дамыту, әртүрлілікті құрметтеу және кемсітушілікке жол бермеу. Алтыншы бағыт — білім беру сапасын жүйелі бағалау.
Инклюзивті ортаның тиімділігін бағалау кезінде мектепке қатысумен қатар, оқушының тапсырмаларға қатысуы, қолдау құралдарының қолжетімділігі, әлеуметтік қарым-қатынасы және жеке оқу мақсаттарына жетуі қарастырылуы керек. Барлық оқушыға бірдей қолдау ұсыну емес, әр баланың қажеттілігіне сай көмек көрсету басты назарда болуы тиіс.

7. БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНЕ АРНАЛҒАН ПРАКТИКАЛЫҚ ҰСЫНЫСТАР

6. Сабақ мақсатын нақты белгілеп, оған жетудің қолжетімді жолдарын жоспарлау.
7. Оқу мақсатына сәйкес оқушыға жазбаша жауап, ауызша түсіндіру, сызба, модель немесе практикалық әрекет арқылы білімін көрсетуге мүмкіндік беру.
8. Нұсқаулықтарды түсінікті әрі кезең-кезеңімен ұсыну.
9. Суреттер, кестелер, тірек сөздер мен сызбаларды оқушының қажеттілігіне сәйкес пайдалану.

10. Оқушының жетістігін бақылап, қолдаудың тиімділігіне қарай сабақ жоспарына өзгерістер енгізу.
11. Қолдау мамандарымен ынтымақтасып, олардың ұсыныстарын педагогикалық жұмысқа енгізу.
12. Ата-аналармен тұрақты байланыс орнатып, жетістіктер мен қажеттіліктерді бірлесіп талқылау.
13. Сыныпта жағымды психологиялық орта қалыптастырып, өзара құрмет пен көмек көрсетуге баулу.

Бұл ұсыныстарды сабақ жоспарын әзірлеуде, педагогикалық практикада және бастауыш сыныптағы оқу үдерісін талдауда пайдалануға болады. Олардың тиімділігі оқу мақсатына, оқушылардың қажеттіліктеріне және мектеп мүмкіндіктеріне сәйкес бағалануы тиіс.

8. ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІН ТЕОРИЯЛЫҚ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТАЛҚЫЛАУ

Ғылыми әдебиеттер мен нормативтік құжаттарды теориялық талдау инклюзивті білім беруде білім беру ортасының қолжетімділігі, оқытуды бейімдеу, мұғалімнің кәсіби даярлығы, психологиялық-педагогикалық қолдау және отбасы мен мектептің ынтымақтастығы маңызды екенін көрсетеді [1; 3; 5; 6].
Бірінші тұжырым — білімге қолжетімділік пен оқу үдерісіне белсенді қатысу өзара байланысты, бірақ бірдей ұғымдар емес. Екінші тұжырым — даралау мен саралау бір оқу мақсатына жетудің әртүрлі жолдарын қарастыруға мүмкіндік береді. Тапсырманы бейімдеу оқу талаптарын негізсіз төмендетуді емес, оқушының білімін көрсетуіне қолайлы жағдай жасауды көздейді. Үшінші тұжырым — мұғалімнің кәсіби даярлығы материалдық мүмкіндіктермен және қолдау жүйесімен ұштасуы қажет. Төртінші тұжырым — ата-аналармен және қолдау мамандарымен ынтымақтастық оқушының қажеттіліктерін жан-жақты түсінуге көмектеседі. Бесінші тұжырым — тиімділікті бағалауда академиялық нәтижелермен қатар, сабаққа қатысу, әлеуметтік қарым-қатынас және жеке оқу мақсаттарына жету де ескерілуі тиіс.
Зерттеудің шектеулері Бұл мақала ғылыми әдебиеттермен нормативтік құжаттарды теориялық талдау негізінде әзірленді. Зерттеу аясында сауалнама, педагогикалық эксперимент немесе мектептерде бақылау

жүргізілгенжоқ. Сондықтан тұжырымдарэмпирикалықэксперимент нәтижелері ретінде қарастырылмайды. Болашақ зерттеулерде ұсынылғантәсілдердіңтиімділігіннақты мектеп жағдайындабақылау және мұғалімдер мен ата-аналардың пікірлерін жинау арқылы нақтылауға болады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Бастауыш мектептегі инклюзивті білім беру — әрбір баланың білім алу құқығын қамтамасыз етуге, жеке мүмкіндіктерін дамытуға және оқу үдерісіне белсенді қатысуына жағдай жасауға бағытталған кешенді педагогикалық үдеріс. Оның мәні оқушыларды бір ортаға біріктірумен ғана шектелмей, сол ортаны әртүрлі қажеттіліктері бар балаларға қолайлы ету арқылы ашылады.
Теориялық талдау инклюзивті білім беруді тиімді ұйымдастыру үшін мектеп кеңістігінің қолжетімділігі, оқу материалдарын бейімдеу, оқытуды даралау мен саралау, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі және психологиялық-педагогикалық қолдаудың жүйелілігі қажет екенін көрсетті. Ата-аналармен ынтымақтастық пен сыныпта жағымды әлеуметтік-психологиялық орта қалыптастыру да маңызды рөл атқарады.
Мұғалім оқушының қажеттіліктерін ескеріп, тапсырмаларды түсінікті ұсынуға, білімін көрсетуге қолайлы жағдай жасауға және сыныптағы өзара сыйластықты дамытуға бағытталған әдістерді қолдануы қажет. Қажет болған жағдайда қолдау тиісті мамандармен бірлесіп ұйымдастырылуы тиіс.
Инклюзивті білім беруді жетілдіру үшін материалдық мүмкіндіктерді жақсарту, педагогтердің кәсіби даярлығын арттыру, оқу ресурстарын бейімдеу, ата-аналармен серіктестік орнату және қолдау нәтижелерін жүйелі бағалау маңызды. Оқушының мектепке қатысуымен ғана шектелмей, оның оқу үдерісіне араласуын, білімді меңгеру мүмкіндігін және әлеуметтік ортадағы орнын да ескеру қажет.
Осылайша, бастауыш мектептегі инклюзивті білім беруді дамыту мектептердің, педагогтердің, қолдау мамандарының және ата-аналардың бірлескен әрекетін талап етеді. Инклюзивті ортаның басты құндылығы — әрбір баланың ерекшелігін құрметтеу, оның әлеуетін ашуға мүмкіндік беру және сапалы білім алуына қажетті жағдайларды қамтамасыз ету.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

14. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education: All Means All. Paris: UNESCO, 2020. https://www.unesco.org/en/articles/global-education-monitoring-report-2020-inclusion-and-education-all-means-all
15. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы. «Білім туралы». «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесі. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_
16. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы № 1143 қаулысы. «Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясаттың 2025–2030 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы». https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2400001143
17. UNESCO. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Paris: UNESCO, 1994. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427
18. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 29 сәуірдегі № 92 бұйрығы. «Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы». https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2500036047
19. UNICEF Kazakhstan. Assistive Technologies Child's Needs Assessment and Ecosystem in Kazakhstan. 2025. https://www.unicef.org/kazakhstan/en/reports/assistive-technologies-childs-needs-assessment-and-ecosystem-kazakhstan
20. UNICEF Kazakhstan. Digital Inclusion in Primary Schools: Assistive Technology Needs Assessment and Capacity Building. 2025. https://

www.unicef.org/kazakhstan/en/documents/digital-inclusion-primary-schools